

O'LMAS UMARBEOVNING “ODAM BO'LISH QIYIN” ROMANI

Termiz davlat pedagogika institutining

Tillar fakulteti

òzbek tili va adabiyoti yo‘nalishi

1-bosqich talabalari

Shodmonova Dinara

Jo‘ramurotova Vazira

Annatasiya. Mazkur maqolada o‘zbek adabiyotining taniqli yozuvchilaridan biri bo‘lgan O‘lmas Umarbekovning “Odam bo‘lish qiyin” romani g‘oyaviy-badiiy jihatdan tahlil qilinadi. Asarda insoniylik, halollik, vijdon, jamiyat va shaxs o‘rtasidagi murakkab munosabatlar badiiy obrazlar orqali yoritilgan. Muallif romanda insonning ma‘naviy kamoloti, hayotdagi sinovlari va axloqiy tanlovlari haqida chuqur falsafiy fikr yuritadi. Maqolada asarning mazmuni, qahramonlar tizimi, badiiy uslubi hamda tarbiyaviy ahamiyati tahlil qilinadi.

KALIT SO‘ZLAR: roman, insoniylik, ma‘naviyat, vijdon, jamiyat, axloqiy tanlov, obraz, badiiy tahlil.

KIRISH

XX asr o‘zbek adabiyoti taraqqiyotida inson ma‘naviyati, shaxs kamoloti va jamiyatdagi axloqiy muammolarni yoritishga alohida e‘tibor qaratilgan. Bu davr adabiyotida inson ruhiyati, uning ichki kechinmalari va hayotiy qarashlarini tasvirlash muhim badiiy tamoyilga aylandi.

Ana shunday asarlar qatorida O‘lmas Umarbekovning “Odam bo‘lish qiyin” romani alohida o‘rin egallaydi. Yozuvchi ushbu asar orqali insonning hayotdagi murakkab sinovlari, uning vijdoni va ma‘naviy qarashlari haqida chuqur badiiy mushohada yuritadi.

Romanning asosiy g‘oyasi insonning haqiqiy “odam” bo‘lib yashashi uchun nafaqat bilim va imkoniyat, balki yuksak axloqiy fazilatlar ham zarurligini ko‘rsatishdan iboratdir.

Asarda jamiyatdagi turli muammolar, insoniy munosabatlar va shaxsiy manfaatlar o'rtasidagi ziddiyatlar badiiy tarzda ochib beriladi.¹

Shu jihatdan roman nafaqat badiiy asar, balki inson hayotini falsafiy tahlil qiluvchi muhim adabiy manba sifatida ham ahamiyatga ega.

Asarning mazmuni va g'oyaviy yo'nalishi

“Odam bo'lish qiyin” romanida inson hayotidagi murakkabliklar, axloqiy tanlovlar va jamiyatdagi turli muammolar tasvirlanadi. Asar syujeti turli xarakterdagi qahramonlar taqdiri orqali rivojlanadi.

Muallif romanda insonning ma'naviy kamoloti oson kechmasligini, u turli sinovlar orqali shakllanishini ko'rsatadi. Ba'zan inson hayotda o'z manfaatini jamiyat manfaatidan ustun qo'yadi. Bunday vaziyatlarda insonning vijdoni va axloqiy qarashlari muhim rol o'ynaydi.

Romanning g'oyaviy markazida shunday fikr yotadi: inson bo'lib yashash oson emas, chunki haqiqiy insoniylik halollik, vijdon va mas'uliyatni talab qiladi.

Asarda yozuvchi jamiyatdagi ayrim salbiy holatlarni ham tanqidiy ruhda tasvirlaydi. Mansabparastlik, loqaydlik, adolatsizlik kabi illatlar qahramonlar taqdiri orqali ochib beriladi. Shu bilan birga muallif ijobiy fazilatlarni – sadoqat, poklik, halollik va vijdonni ulug'laydi.²

Roman voqealari orqali o'quvchi inson hayoti haqida chuqurroq o'ylashga, ma'naviy qadriyatlar haqida mushohada yuritishga undaladi.

Qahramonlar tizimi va obrazlar talqini

Roman qahramonlari hayotiyli bilan ajralib turadi. Yozuvchi obrazlarni real hayotga yaqin tarzda yaratgan. Har bir qahramon ma'lum bir ijtimoiy muhitni va inson xarakterining muayyan jihatlarini ifodalaydi.

Qahramonlarning ichki kechinmalari, ruhiy iztiroblari va qaror qabul qilish jarayonlari asarda chuqur psixologik tahlil orqali berilgan. Bu esa romanning badiiy qimmatini yanada oshiradi.

Asarda ayrim qahramonlar jamiyatdagi salbiy illatlarni ifodalasa, boshqalari insoniylik va ma'naviy poklik ramzi sifatida tasvirlanadi. Shu tariqa yozuvchi obrazlar qarama-qarshiligi orqali asarning asosiy g'oyasini yanada ta'sirchan qilib ko'rsatadi.

Qahramonlarning hayot yo'li shuni ko'rsatadiki, inson hayotda turli sinovlarga duch keladi. Ana shu sinovlar uning haqiqiy qiyofigini namoyon qiladi. Kimdir bu sinovlardan muvaffaqiyatli o'tadi, kimdir esa o'z vijdoniga xiyonat qiladi.

Yozuvchi aynan shu jarayon orqali inson hayotining murakkabligini ko'rsatadi. Shu sababli romanning nomi ham juda ramziy ma'noga ega.

Asarning badiiy xususiyatlari

“Odam bo'lish qiyin” romani o'zining badiiy mahorati bilan ham ajralib turadi. Asarda yozuvchi bir qator muhim badiiy usullardan foydalanadi.

1. Realistik tasvir

Asarda voqealar hayotiy asosda tasvirlangan. Bu esa o'quvchiga voqealarni yanada realroq qabul qilish imkonini beradi.

2. Psixologik tahlil

Qahramonlarning ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari chuqur tasvirlangan. Bu usul orqali yozuvchi inson qalbining murakkabligini ochib beradi.

3. Sodda va ravon til

Muallif asarni sodda, tushunarli va ta'sirchan til bilan yozgan. Shu sababli roman keng kitobxonlar ommasiga uchun qiziqarli hisoblanadi.

4. Falsafiy mazmun

Asarda inson hayoti, axloqiy tanlov va ma'naviy qadriyatlar haqida falsafiy fikrlar ilgari surilgan. Bu esa romanning g'oyaviy ahamiyatini yanada oshiradi.

Asarning tarbiyaviy ahamiyati

“Odam bo'lish qiyin” romani yosh avlod tarbiyasida muhim ahamiyatga ega. Asar o'quvchini halollik, adolat va vijdon kabi qadriyatlarni qadrlashga undaydi.

Bugungi kunda jamiyatda ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan ushbu roman yoshlarni to'g'ri yo'lga boshlovchi muhim badiiy manba bo'lib xizmat qiladi.

Roman o'quvchini hayot haqida chuqurroq o'ylashga, o'z xatti-harakatlarini baholashga undaydi. Bu esa asarning tarbiyaviy va ma'naviy ahamiyatini yanada oshiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, O'lmas Umarbekovning "Odam bo'lish qiyin" romani o'zbek adabiyotining muhim asarlaridan biridir. Asarda inson hayoti, ma'naviy qadriyatlar va axloqiy tanlov masalalari chuqur badiiy tahlil qilingan.

Muallif roman orqali shuni ko'rsatadiki, haqiqiy inson bo'lib yashash oson emas. Buning uchun halollik, vijdon va mas'uliyat kabi fazilatlar zarur.

Roman bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lib, u o'quvchini ma'naviy jihatdan boyitadi va hayot haqida chuqur mushohada yuritishga undaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Umarbekov O'. Odam bo'lish qiyin. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyat, 2019.
- 2.Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
- 3.Qo'shjonov M. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Fan, 2006.
- 4.Solijonov Y. O'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: Universitet, 2015.